

Handläggare
Trafikkontoret
Britt-Marie Alvem
Joakim Josefsson
Stadsmiljö
Telefon: 08-508 26 263

Till
Trafiknämnden
2022-04-21
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2022-04-26

Miljöförvaltningen
Peter Wiborn
Plan och Miljö
Telefon: 08-508 28 995

Stadsövergripande trädsmål. Svar på uppdrag från kommunfullmäktige

Förslag till beslut

1. Trafiknämnden respektive miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänner förvaltningarnas förslag till trädsmål i enlighet med vad som framgår av detta tjänsteutlåtande, och uppdrar förvaltningarna att arbeta i enlighet med målen.
2. Förslaget anmäls till kommunstyrelsen att beakta inför kommande uppdateringar av relevanta styrdokument såsom exempelvis stadens miljöprogram.

Gunilla Glantz
Förvaltningschef
Trafikkontoret

Anna Hadenius
Förvaltningschef
Miljöförvaltningen

Sammanfattning

I kommunfullmäktiges budget 2020 fick trafiknämnden i uppdrag att i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden och kommunstyrelsen ta fram ett stadsövergripande trädsmål. Ansvaret för att planera och sköta om stadens träd är fördelat mellan olika förvaltningar och bolag.

Träd bidrar med en rad ekosystemtjänster, till exempel att mildra effekterna av skyfall och värmeböljor, att bibehålla en god luftkvalitet och att stärka den biologiska mångfalden. Stadens arbete med träd spelar därmed en viktig roll i att uppnå intentionerna i en rad olika styrdokument i staden.

Trafikkontoret
Stadsmiljö

Fleminggatan 4
Box 8311
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 26 263
Växel 08-508 27 200
brittmarie.alvem@stockholm.se
trafikkontoret@stockholm.se
Org nr 212000-0142
start.stockholm

Trafikkontoret och miljöförvaltningen föreslår två trädmål:

1. För varje träd som tas ned på gator, torg och i anlagda parker, ska staden plantera ett nytt träd.
2. På stadens gator och torg ska krontäckningsgraden öka.

Bakgrund

I kommunfullmäktiges budget 2020 fick trafiknämnden i uppdrag att i samarbete med miljö- och hälsoskydds-nämnden och kommunstyrelsen ta fram ett stadsövergripande trädmål.

Ansvar för att plantera och sköta om stadens träd är fördelat mellan olika förvaltningar och bolag, främst trafikkontoret, exploateringskontoret, fastighetskontoret, kyrkogårdsförvaltningen, stadsdelsförvaltningarna och fastighets- och bostadsbolagen. Även stadsbyggnadskontoret och miljöförvaltningen spelar viktiga roller i att planera för träd, respektive att följa upp trädens ekosystemtjänster.

Staden har sedan tidigare en trädpolicy som antogs i kommunfullmäktige 1991. För innerstadsstadsdelarna togs trädplaner för gatuplanteringar fram under slutet av 1990-talet men dessa har endast delvis genomförts då de var ofullständiga. För stadens parker och grönområden har parkplaner tagits fram och dessa uppdateras av stadsdelsförvaltningarna.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av trafikkontoret och miljöförvaltningen. Under arbetets gång har diskussioner förts med stadsledningskontoret, stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret.

Trädens roll i den växande staden

Den bebyggda marken i Stockholms län ökade mellan 2005 till 2015 med 15 procent, vilket motsvarar 116 kvadratkilometer. Arealen grönyta har under samma tid minskat, särskilt i de områden som tidigare har haft största andelen grönyta. Den största förändringen inom Stockholms stad har skett i Rinkeby-Kista i västerort (-6,6 %) och i Farsta i söderort (-4,9 %). På Norrmalm är förändringen förhållandevis liten (-0,9 %), men där är 93,8 % av marken nu bebyggd.

När den bebyggda marken ökar, är den typ av storskalig, grön infrastruktur som Stockholmsregionen uppvisar, med gröna kilar, viktig. Den är dock inte tillräcklig för att möta flera av dagens urbana utmaningar, till exempel att bidra till att hantera effekter av

extremväder samt säkerställa biologisk mångfald. Här är träden en viktig del i en mer finmaskig grönstruktur som finns i olika stadsmiljöer och områden.

Staden har mål för bostadsbyggande och infrastruktur men saknar motsvarande mätbara mål för grönska. Samtidigt blir de nyttor som grönskan erbjuder, ofta benämnda ekosystemtjänster, allt viktigare i den växande staden. Dessa nyttor innebär exempelvis att:

- folkhälsan och trivseln i staden stärks
- effekter av klimatförändringarna mildras, till exempel avseende värmeböljor och skyfall
- dagvatten fördröjs och renas
- en god luftkvalitet bibehålls
- biologisk mångfald och ekologiska samband stärks samt
- nära och lokal tillgång till grönska i stadsmiljön erbjuds.

Arbetet med att ta fram trädmål

Trafikkontoret och miljöförvaltningen har övervägt hur ett stadsövergripande trädmål kan formuleras för att stödja de ambitioner och nyttor som uttrycks i stadens olika styrdokument, till exempel:

- Vision 2040
- Översiktsplan
- Grönare Stockholm
- Miljöprogram 2020-2023
- Klimathandlingsplan 2020-2023
- Handlingsplan för biologisk mångfald med tillhörande åtgärdsförslag (SÅF)
- Stockholms byggnadsordning
- Stockholms parkprogram
- Handlingsplan för klimatanpassning

Ett trädmål behöver också förhålla sig till den konkurrens om tillgänglig mark som finns i en tät storstad som Stockholm. Detta är särskilt viktigt med tanke på stadens ambitiösa bostadsmål. När 140 000 nya bostäder byggs mellan åren 2010 och 2030 innebär det ibland att grönområden exploateras och att många träd då behöver tas ner. Även aspekter som estetiska värden, säkerhet, framkomlighet och tillgängliga ekonomiska medel för arbete med träd bör beaktas. Målet behöver även ta hänsyn till fördelning av ansvar mellan förvaltningar och bolag, där varje berörd del av stadens organisation kommer behöva vidta åtgärder för att nå målen inom sin respektive rådighet.

Oavsett hur ett trädmål formuleras, kommer det alltid finnas fler värden att ta hänsyn till. Stadens arbete med träd behöver till exempel utgå från principen *rätt funktion på rätt plats*, för att optimera investeringar i relation till deras nytta. Olika trädarter klarar olika förutsättningar och levererar olika ekosystemtjänster. Staden behöver därför arbeta med diversifiering av trädbeståndet för att säkerställa ett mer motståndskraftigt bestånd. Graden av diversifiering är svår att mäta i ett kvantitativt mål och är ett exempel på att även med antagna trädmål behöver staden fortsätta arbeta för att stärka trädens ekosystemtjänster utifrån en förståelse för trädens förutsättningar.

Förslag till trädmål

Mot bakgrund av ovanstående resonemang föreslås två trädmål:

1. För varje träd som tas ned på gator, torg och i anlagda parker, ska staden plantera ett nytt träd.
2. På stadens gator och torg ska krontäckningsgraden öka.

De föreslagna målen beskrivs närmare nedan.

1. För varje träd som tas ned på gator, torg och i anlagda parker, ska staden plantera ett nytt träd.

Stadens inriktning är att de befintliga träden i Stockholms offentliga rum ska ges livskraftiga förutsättningar och kunna stå kvar och erbjuda ekosystemtjänster under lång tid. Ibland kan dock träd behöva tas ned, till exempel vid dessa tillfällen:

- Träd är sjuka eller skadade
- Träd riskerar att falla och skada allmänheten
- Trädens placering hindrar omdaning av gator och parker
- Trädens placering hindrar stadsbyggande
- Träden står i konflikt med ledningar och annan viktig infrastruktur som belysning och säkerhetskameror
- Främjande av biologisk mångfald, som till exempel friställning av ekar i naturmark
- Trädens placering bidrar till otrygghet.

På trafiknämndens sammanträde i februari 2022 lämnade Daniel Helldén (MP), Eva Ekmehag m.fl. (M), Åsa Nilsson-Söderström (L), Johan Fälldin (C) och Mikael Valier (KD) en skrivelse om nya riktlinjer för trädvård. Skrivelsen gav kontoret i uppdrag att ta fram nya bedömningsgrunder för stadens träd på gatu- och parkmark i syfte att lägga mer fokus på löpande och återkommande vård och underhåll för att förlänga trädens livslängd i den offentliga miljön. Utifrån denna skrivelse arbetar nu kontoret med att ta fram nya

bedömningsgrunder, som kan komma att påverka hur staden arbetar med att ta ned träd framöver.

Förvaltningarnas förslag är att staden, för varje träd som ändå bedöms behöva tas ned på mark planlagd som gata eller torg samt i anlagda parker, ska plantera ett nytt träd. Vid varje fällning behöver en bedömning göras och målet avser främst träd som antingen fyller en viktig ekologisk funktion, som är representativt för ett områdes bebyggelsekaraktär eller som på annat sätt ger viktiga bidrag till en plats ekosystemtjänster eller vistelsekvaliteter. Vidare innebär definitionen ”gator, torg och anlagda parker” att målet inte omfattar ersättning av träd som till exempel tas ned i ett skogsparti för att möjliggöra stadsutveckling. Däremot arbetar staden sedan tidigare med grönytekomensation i relevanta exploateringsprojekt vid ianspråktagande av mark i områden med ekologiska och rekreativa värden.

Det föreslagna målet innebär inte att varje träd som tas ned alltid kommer att ersättas av ett nytt träd på samma plats. Ibland kommer det vara möjligt med återplantering på samma plats, medan det i andra fall kommer krävas att nya ytor tas i anspråk. Ambitionen är att ersättningsträdet planteras i samma stadsdelsområde som det fällda trädet. På vissa platser krävs ny- och återplantering för att stärka svaga ekologiska samband och för att säkerställa successionen i trädbeståndet över tid. I vissa fall måste träd tas bort utan att ersättas för att främja den biologiska mångfalden, till exempel när gamla ekar friställs för att få solljus och för att förhindra att de skadas av andra träd. I enlighet med ovan nämnda skrivelse kommer kontoret att ta fram riktlinjer som säkerställer att träd endast tas ned i undantagsfall i de lägen där underhåll inte längre är möjligt eller tillämpligt.

Redan idag arbetar delar av staden, bland annat trafikkontoret, med att plantera nya träd när befintliga träd tas ned. Att tydliggöra det som ett mål ställer dock ökade krav på efterlevnad. En övergripande bedömning av vilka områden och ytor som kräver en förstärkt trädstruktur behöver göras, där utgångspunkten är att nya träd ska ges förutsättningar för tillväxt och god funktion, såväl för rötter under mark, som utrymme ovan mark.

2. På stadens gator och torg ska krontäckningsgraden öka.

Måttet krontäckningsgrad beräknar hur stor andel av en yta som täcks av trädkronor. Detta mått används idag i många andra städer, såväl i Sverige som i större städer utomlands, och har visat sig vara

användbart för att beräkna värdet av de olika ekosystemtjänster som träd bidrar med. Måttet kan även användas för att jämföra olika delar i staden, till exempel baserat på stadskaraktär som stenstad, trädgårdsstaden, hus i park eller miljonprogramsområden. Med måttet skapas förutsättningar att arbeta områdesvis för att öka krontäckningen där så är önskvärt och lämpligt, och därmed stärka de viktiga funktioner som träden har i stadsmiljön.

Krontäckningsgrad som mål och mått:

- är möjligt att arbeta med för alla olika marktyper i staden
- kan användas för beräkning av nytta ur ekosystemtjänstperspektiv
- bidrar till att leverera rätt trädstrukturer på rätt plats
- lyfter nyttan med stora och gamla träd, i relation till många, små träd.
- är möjligt att bryta ner till delmål för olika delar och marktyper i staden
- kan kopplas till åtgärder och medelsfördelning för såväl biologisk mångfald, klimatanpassning, besöksstryck, skönhets-, sociala och kulturella värden.
- går att applicera gentemot värme- respektive skyfallskarteringar för att identifiera platser där trädplanteringsåtgärder kan få särskilt stor betydelse.

I Stockholm ligger den generella krontäckningsgraden enligt preliminära beräkningar från stadsbyggnadskontoret idag på ca 30 %, men den procentuella fördelningen är väldigt olika fördelad över staden. I flera större städer som London, New York och Oslo finns mål om att få en generell krontäckningsgrad på 25 %. I Naturvårdsverkets Åtgärdsprogram kortsiktigt mål (2030) för särskilt skyddsvärda träd i tätort uttrycks målet att:
Trädkrontäckningen i varje tätort är minst 25 % och har ökat med 2 % utifrån krontäckningen 2020.

Stadens generella krontäckningsgrad inkluderar hela kommunens yta, det vill säga även mark som staden inte har rådighet över. Hur privata markägare arbetar med att plantera, vårda och ta ned träd är något som staden inte kan styra över. Vidare kan angelägna projekt som inte utförs av staden, t.ex. tunnelbanans utbyggnad, påverka stadens generella krontäckningsgrad. Även om en hög generell krontäckningsgrad i staden är önskvärd, är det förvaltningarnas förslag att ett trädmål avgränsas till kommunens mark, så att målets uppfyllelse är inom stadens rådighet.

Vidare är det förvaltningarnas hållning att de viktigaste platserna att öka krontäckningsgraden på är stadens hårdgjorda ytor, det vill säga främst gator och torg. Idag är krontäckningsgraden på de ytor som sköts om av trafikkontoret enligt de preliminära beräkningarna cirka 12 %. Med en ökad krontäckning på gator och torg förbättras till exempel möjligheten att hantera skyfall och ge skydd vid värmeböljor. I parker är det också viktigt med träd på vissa platser, men det är även viktigt att värna stora öppna grönytor som kan användas till lek och rekreation.

När staden växer och grönyta tas i anspråk för stadsutveckling kan träd behöva tas ned, främst i skogspartier och andra grönområden. I vissa fall görs grönytekomensation, men arbetet kan ändå innebära att krontäckningsgraden minskar, vilket innebär en särskild utmaning i och med Stockholms mycket ambitiösa mål för bostadsbyggandet. Det skulle vara utmanande för staden att kompensera för den påverkan på krontäckningsgraden som stadsutvecklingsprojektens nedtagna träd i skogspartier och andra grönområden har, då det troligen skulle kräva att träd planteras på idag stora öppna grönytor.

Mot bakgrund av ovanstående resonemang föreslår förvaltningarna ett mål om att krontäckningsgraden ska öka på stadens gator och torg. Detta kan ske genom att staden planterar fler träd, träd med större kronor och/eller att befintliga träd ges goda livsförutsättningar. Vidare kan stadens arbete med att i samband med stadsutveckling plantera nya gatuträd bidra till måluppfyllelse. I vilken takt som krontäckningsgraden kan öka beror på flera saker, inte minst tillgängliga medel för arbete med träd.

För uppföljning av målet ser förvaltningarna att nyttjande av data från geografiska informationssystem (GIS) via laserscanning och flygbilder av krontäckningsgrad erbjuder goda uppföljningsmöjligheter.

Stadens fortsatta arbete med trädmålen

Ansvarsfördelning

Föreliggande beslut innebär att trafiknämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden antar förvaltningarnas förslag till trädmål och uppdrar åt kontoren att arbeta i enlighet med målen. I praktiken innebär det att om trafikkontoret genomför ett projekt som innebär att till exempel tre gatuträd behöver tas ner, då ska kontoret plantera minst tre nya träd i samma stadsdel

Trädmålen kan dock beröra fler förvaltningar och bolag i staden. Det första målet, att ersätta fällda träd på gator, torg och i anlagda parker, kan förutom trafikkontoret beröra stadsdelsförvaltningarna. Trafikkontoret ansvarar för att plantera ersättningsträd till träd som kontoret tar ned på gator och torg och i de anlagda parker som kontoret förvaltar, samt till träd som tas ned i stadsdelsförvaltningarnas anlagda parker med anledning av trafikkontorets infrastrukturprojekt. Trafikkontoret ansvarar inte för att plantera ersättningsträd till träd som av andra anledningar än trafikkontorets projekt tas ned i anlagda parker.

I stadens stadsutvecklingsprojekt fälls träd på gator, torg eller anlagda parker i mindre omfattning. Dock kan trädmålet i vissa enskilda projekt ha stor ekonomisk påverkan vilket riskerar hämma arbetet med stadens bostadsmål varför stadsutvecklingsprojekt föreslås undantas från målet.

Det andra målet, om att öka krontäckningsgraden på stadens gator och torg, kan även beröra exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret.

För att trädmålen ska gälla alla berörda förvaltningar och bolag behöver de arbetas in i övergripande styrdokument, exempelvis stadens miljöprogram. De föreslagna målen kan dock redan nu utgöra inspiration för de andra delar av stadens organisation som arbetar med trädfrågor.

Uppföljning

Hur staden ska arbeta med att följa upp målen beror till viss del på hur målen arbetas in i relevanta styrdokument samt på vilka förvaltningar och bolag som formellt kommer beröras av målen. Gällande det första målet, att ersätta fällda träd, avser trafikkontoret att ta fram en rutin för att säkerställa att de träd som behöver tas ned på gatumark eller i de anlagda parker som kontoret förvaltar, ersätts. Om målet framöver även berör stadsdelsförvaltningarna behöver motsvarande rutin tas fram i respektive organisation.

Det andra målet, att öka krontäckningsgraden på stadens gator och torg, kan årligen följas upp av miljöförvaltningen i samarbete med trafikkontoret. I samband med detta avser förvaltningarna även att mäta och redovisa krontäckningsgraden för staden som helhet. Om målet om ökad krontäckningsgrad arbetas in i övergripande styrdokument kan staden överväga om indikatorer för att mäta måluppfyllelsen bör tas fram.

Ekonomi

Att plantera ett nytt träd i offentlig miljö, inklusive garantiskötsel, kostar ca 35 till 50 tkr i grön miljö eller ca 150 tkr på hårdgjord yta. Det innebär att om en förvaltning idag inte regelmässigt ersätter fällda träd skulle efterlevnad av det första trädmålet innebära merkostnader. För trafikkontoret, som redan idag ersätter en del träd som tas ner på gatumark, bedöms merkostnaderna bli hanterbara. Om ovanligt många träd behöver tas ned, t.ex. beroende på utbrott av almsjuka, kan kontoret dock ej utesluta svårigheter att finansiera ersättningsträd för samtliga träd. För att öka krontäckningsgraden behöver staden antingen successivt plantera fler träd, plantera träd med större kronor, eller arbeta än mer med vård för att befintliga trädskronor ska växa sig större. Alla dessa åtgärder skulle kunna innebära ökade kostnader.

För att säkerställa att arbetet med att nå trädmålen inte blir alltför kostnadsdrivande är det viktigt att staden söker synergier med andra satsningar som kan bidra till måluppfyllelse. Det kan till exempel handla om kommande etapper inom Grönare Stockholm, beviljade klimatinvesteringar och stadsdelsnämndernas parkinvesteringar.

En vidareutveckling av stadens träddatabas och analyser av krontäckningsgrad bedöms till största delen kunna ske inom befintlig budget. Förslagsvis inrättas ett nätverk av stadens GIS-, träd- och ekologispecialister, som ges uppgiften att beräkna krontäckningsgrad och kvantifiera nytta. Resultatet kan sedan redovisas som ett kartskikt i stadens kartsystem.

Slut